

Bir Sorunun Cevabı

Soru: *Biliyoruz ki kıyâs şer'î illete, yani delilde vârid olmaya ihtiyaç duyar. O halde bu, delîl İcmâ'-us Sahâbe olduğu zaman da geçerli midir? Eğer böyleyse, illeti icmâ'da vârid olan bir kıyâs var mıdır?*

Cevap: İcmâ'-us Sahâbe, delilden açığa çıkar. Yani sahâbenin, rivâyet etmedikleri halde gereğince amel ettikleri Rasul (sav)'in bir hadisi vardır. Bunun içindir ki bu delîle intibâk eden, icmâ'a da intibâk eder. Zîra kıyâsın sahîh olması, şer'î illetin bulunmasını yani delilde vârid olmasını gerektirir. Dolayısıyla bu, ister Kitâb'dan, ister Sünnet'ten, isterse İcmâ'dan olsun her delîle intibâk eder. Ne zaman ki illet nassta bulunursa, o zaman kıyâsta kullanılması sahîh olur. Nassta (şer'î illet) bulunmazsa, yani aklî illet olursa, kıyâsta kullanılması sahîh olmaz.

İcmâ'da illeti bulunup da üzerine kıyâs edilen misâllere gelince; sana aşağıdakileri veriyorum:

- a. İcmâ' ile sâbit oldu ki hırsızlığa iştirâk edenlerin de eli kesilir. Buna, öldürmeye iştirâk edenlerin de öldürülmesi kıyâs edildi. Bu kıssa Umer (ra) döneminde vârid oldu. Nitekim kendisine, “yedi” kişinin iştirâk ettiği bir öldürme dâvâsı arz edildi. Ama Umer, öldürülmesine yedi kişinin iştirâk ettiği maktulün kisasında tereddüde düştü. Bunun üzerine Alî ona şöyle dedi: « : . : » [“Yâ Emir-al Mu'minîn! Bir grup adam, kesimlik hayvan hırsızlığına iştirâk edip birinin bir uzvunu, öbürünün öbür uzvunu aldığını görsen, onların ellerini keser miydin?” Dedi ki: “Evet” Dedi ki: “İşte bu da öyledir.”] [AbdurRazzâk, Musannef'inde rivâyet etti.] Yani öldürmeye iştirâk edenlerin kisası, hırsızlığa iştirâk edenlerinin ellerinin kesilmesine, haddin mûcibine iştirâk illeti ile kıyâs edilmiştir.

- b. İcmâ' ile sâbit oldu ki anne tarafından ninenin [anneannenin] mîrâsı altıda birdir. Buna, baba tarafından ninenin [babaannenin] de mîrâsı kıyâs edildi. Bu mesele, Ebî Bekr zamanında vârid oldu. Anne tarafından ninenin mîrâsının altıda bir olmasına ve baba tarafından ninenin mîrâstan men edilmesine hükmettiği zaman, ensârdan bazıları ona dediler ki; “Sen öyle bir kadını ölüye vâris kıldın ki o (kadın) ölmüş olsaydı, ona vâris olunmazdı. Ama sen öyle bir kadını da (mîrâstan mahrum) bıraktın ki o (kadın) ölmüş olsaydı, bıraktıklarının hepsine vâris olunurdu.” Bunun üzerine Ebu Bekr geri döndü ve her ikisini de altıda bire ortak etti.

[Zîra baba tarafından nine yani babaanne ölür de oğlunun oğlu kalırsa, o (torunu) ona (babaannesine) vâris olur. Oysa anne tarafından nine yani anneanne ölür de kızının oğlu kalırsa, o (torunu) ona (anneannesine) vâris olmaz.]

H. 27 Rabi'-ul Âhir 1428

M. 14 Mayıs 2007